

دکتر محسن فرشاد

وکیل پایه یک دادگستری

نهادهای جدید حقوقی در دنیای صنعتی

o حقوق اینترنت یا Cyber Law

در کشورهای صنعتی حقوق و قوانین و مقررات و قواعد و احکام حقوقی همگام با پیشرفت صنایع فن آوری و علوم جدید پیش می‌رود. اختراع، توسعه و گسترش کامپیوتر (رایانه) در کشورهای بزرگ صنعتی قوانین خاص و مقررات حقوقی ویژه‌ای به وجود آورده و در نتیجه نهادهای جدید حقوقی نیز پا به منصف ظهور گذاشته‌اند. اختراع اینترنت و توسعه دانش سایبرنتیک «Cybernetics» و پیدایش انواع ماهواره‌ها و پست‌های الکترونیکی و روبات‌های هوشمند نهادهای حقوقی تازه‌ای پدید آورده است که مهمترین آنها، حقوق اینترنت Cyber Law می‌باشد. کامپیوترها در سرتاسر دنیا به هم وصل شده و با یکدیگر ارتباط دارند. آنها انواع اطلاعات و داده‌های گوناگون را در سرتاسر دنیا در اختیار استفاده کنندگان از کامپیوتر قرار می‌دهند. کامپیوترها دنیا را بسیار کوچک کرده و ملت‌ها را به هم نزدیکتر کرده‌اند و همه در اطلاعات، آگاهی، دانایی و کشفیات هم شرکت می‌کنند.

شبکه‌های کامپیوتری از شبکه‌های پشتیبانی جهانی، متوسطه و محلی تشکیل می‌شود. این شبکه‌ها شامل شبکه‌های تجاری، آموزشی، دولتی و شبکه‌های تحقیقاتی هستند که در شبکه‌های فیزیکی دنیا با پروتکل اینترنت توزیع شده‌اند. اینترنت اساساً یک شبکه جهانی است که سبب می‌شود کامپیوترها با هم صحبت کنند. اینترنت یا شبکه جهانی رایانه‌ای آثار حقوقی فراوانی را ایجاد کرده است که ما در «حقوق اینترنت» یا Cyber Law آن را مورد بررسی قرار می‌دهیم:

در حقوق آمریکا سه اصطلاح وارد «حقوق اینترنت» Cyber Law شده است. این سه اصطلاح عبارتند از:

۱- فضای رایانه‌ای یا Cyber - Space

فضای رایانه‌ای نخستین بار به وسیله یکی از نویسندگان آمریکایی به نام ویلیام گیون مورد استفاده قرار گرفت. او این کلمه را در زمان خود «Neuro mancer» به کار برد. او در داستان علمی تخیلی خود به قهرمانانی اشاره می‌کند که هنگام کار بر روی کامپیوتر خود از طریق ذهن و نیروی ذهنی خود به درون ماتریس‌های اطلاعات و داده‌های کامپیوتر سفر می‌کنند و در واقع از طریق ذهن به اطلاعات درون کامپیوتر دسترسی پیدا می‌کنند. گرچه این مطلب یک داستان تخیلی است اما در حقوق اینترنت جا افتاده است. به طوری که اگر کسی از اطلاعات کامپیوترها بدون اجازه صاحبان آن سوء استفاده کند از لحاظ حقوقی قابل تعقیب است.

۲- پویندگان کامپیوتر یا Cybe - Squatter

کسانی که از اینترنت استفاده می‌کنند تا علایم بازرگانی متعلق به شرکت‌های دیگر را استخراج کرده و به کمپانی‌هایی که علایم بازرگانی خود را توسعه می‌دهند فروخته و یا دست به ثبت آنها می‌زنند اصطلاحاً پویندگان کامپیوتر Cybe - Squatter گفته می‌شود.

۳- قلمرو کامپیوتری: Domain

قلمرو کامپیوتری که در انگلیسی Domain می‌گویند، در کامپیوتر «قلمرو کامپیوتری» یک آدرس سازمانی ثبت شده است که دیگران حق استفاده از آنها را بدون اجازه ندارند. برای مثال به این فرم دقت کنید:

Military. Mil یا Org یا Some shere. here. com

در قلمرو کامپیوتری این کلمات اگر به کار روند یک سایت راحت‌تر پیدا می‌شود، اما اگر این کلمات نباشد شخص باید یک صورت از آدرس‌های عددی اینترنت داشته باشد تا بتواند سایت خود را پیدا کند. به همین دلیل کلمات قلمرو کامپیوتری برای صاحب آن ایجاد حق می‌کند.

حقوق اینترنت در دو بخش کیفری و تجاری منشأ آثار حقوقی است.

۱- حقوق اینترنت و مسایل کیفی:

دزدی اطلاعات از فضای رایانه‌ای و پخش صور قبیحه و فیلم‌های خلاف اخلاق حسنه و افشاء اسرار مردم و زندگی خصوصی آنان از طریق کامپیوتر و اینترنت ممنوع است. مرتکبین در قوانین فدرال آمریکا قابل تعقیب هستند. برای مثال: شعبه ششم دادگاه عالی استیناف آمریکا، رأی دادگاه تنسی را تأیید کرده است.

گردش کار بدین ترتیب است که شخصی به نام توماس در ۱۹۹۶ در خانه خود در کالیفرنیا شمالی از طریق کامپیوتر یک سیستم وسیع انتشار بولتن به وجود آورد و ارسال این بولتن را از طریق اینترنت در خانه خود انجام می‌داد. او برای سیستم بولتن مشتریانی را یافت که به خط اینترنت او حق عضویت پرداخت می‌کردند. اعضای این خط از طریق یک مودم «Modem» می‌توانستند به بولتنی که دارای عکس‌ها و صور قبیحه بود دسترسی پیدا کنند. یکی از بازرسان اداره پست به عضویت این خط درآمد، آنگاه از توماس به عنوان فعالیت تجاری علیه عفت عمومی به دادگاه ناحیه تنسی شکایت کرد. دادگاه آمریکا پس از بررسی پرونده توماس را به اتهام فعالیت علیه عفت عمومی محکوم کرد و شعبه ششم دادگاه استیناف آمریکا آن را تأیید کرد. قانون عفت عمومی فدرال آمریکا برای اشخاصی که عمداً به منظور تجارت یا استفاده و بهره‌برداری از هر نوع عکس، تصویر و یا انتقال الکترونیکی فعالیت نمایند و وسایل و تسهیلاتی در این مورد ایجاد بکنند که خلاف عفت عمومی و یا غیراخلاقی باشد مجازات حبس در نظر گرفته است. بنابراین استفاده تجاری از اینترنت برای گسترش و بهره‌برداری از صور قبیحه با توجه به رأی شعبه ۶ دادگاه استیناف آمریکا ناظر به «قانون اخلاق حسنه عمومی» Community - Decency Act ممنوع است.

۲- حقوق اینترنت وسایل تجاری:

شبکه جهانی اینترنت یک شبکه جهانی اطلاعات است و کل پیکره دانش بشری را در بر می‌گیرد. استفاده از این اطلاعات باید مطابق با پروتکل انتقال اطلاعات باشد. یکی از مهمترین نهادهای حقوق تجارت علایم بازرگانی است. امروز علایم بازرگانی، طرح‌های صنعتی، اختراعات و گواهی اختراعات از اهمیت ویژه‌ای برخوردارند. علایم بازرگانی و طرح‌های صنعتی و گواهی اختراعات (Patent) مورد حمایت قوانین

کشورهای صنعتی است. در فعالیت اینترنت نیز علایم بازرگانی و کارمایه‌های بازرگانی بسیار مهم هستند.

امروز کار تجارت با اینترنت در کشورهای توسعه یافته صنعتی بویژه آمریکا بسیار وسیع و گسترده است. اینترنت یک واسطه بزرگ برای فروش محصول و تولید اطلاعات است. و یک بازار اقتصادی برای مذاکره است. به همین دلیل علایم بازرگانی طرح‌های صنعتی و اختراعات و دیگر اندیشه‌های پیشرو اقتصادی و مالی یا مدیریتی نیز مورد حمایت قانونگزاری می‌باشد. کلیه علایم بازرگانی، کلمات و نامه‌های بازرگانی چه ژنریک و چه تخیلی و چه ساختگی باید مورد حمایت قانونگذار قرار گیرند تا مورد دستبرد اطلاعاتی قرار نگیرند. کلمات ژنریک در آمریکا حمایت نمی‌شوند. در قانون ایران نیز برای کلمات ژنریک و حمایت از آنها قانون خاصی وجود ندارد کلمات ژنریک مانند: تلویزیون - توستر - صابون، همه جایه کار می‌رود و کسی آنها را از لحاظ قانونی حمایت نمی‌کند. گاهی کلماتی در مقابل اسامی ژنریک به کار می‌رود مانند صابون نرم، نوشابه گازدار، لاستیک عاج‌دار، اینها نیز کلمات ژنریک هستند که صفتی از کالا را نشان می‌دهد. آنها نیز مورد حمایت قانونگذار آمریکا قرار نگرفتند اما می‌توان آنها را ثبت کرد. در قانون ایران نیز کلمات ژنریک با صفت و کیفیت خاص مورد حمایت قانونگذار نیستند و هر کس می‌تواند آنها را مورد استفاده قرار دهد.

سؤال این است که از طریق اینترنت در ایران می‌توان اطلاعاتی را درباره امور تجاری یک شرکت به خارج از مرزهای ایران منتقل کرد؟ به نظر می‌رسد که اگر انتقال این اطلاعات موجب ورود خسارت به یک شرکت شود از بابت مسؤلیت مدنی بتوان از شرکت منتقل کننده اطلاعات درخواست خسارت کرد. اشکال بر سر اثبات انتقال این اطلاعات است که به نظر می‌رسد در مورد اینترنت به این سادگی نباشد.

در خصوص کلمات ژنریک امروز یک زبان سایبرنتیک وجود دارد. کلماتی نظیر تلویزیون، صابون، نوشابه، Com. net.web، کلماتی هستند که ظاهراً معانی معمولی دارند و هیچ چیز مشترکی ندارند اما با توسعه اینترنت این کلمات «کلمات ژنریک» هستند و با آمدن اینترنت زبان سایبر Cyber زبان دوم شده است.

بسیاری از مصرف کنندگان می‌پرسند که زبان سایبرنتیک یا سایبر چیست؟ گاهی

می پرسند این کلمات چگونه به صورت علایم بازرگانی در می آیند؟ مطابق قانون فدرال آمریکا از لحاظ قانونی این کلمات مانند کلمات ژنریک مورد حمایت قانونگذار هستند و زبان سایبرنتیک در دنیای کامپیوتر و فضای اینترنت رشد کرده است.

چگونه علامت بازرگانی در مورد Web. و کلمات مورد استفاده در اینترنت و کلمات ژنریک به کار می رود؟ قانونگذاران کشورهای صنعتی کوشش کرده اند که استفاده از برخی کلمات را مانند Com. net.web منظم و قانونمند نمایند و سوء استفاده از این کلمات را برای بهره برداری های اقتصادی و تجاری ممنوع نمایند.

کنگره آمریکا در ۱۹۹۹ قانون ضد سوء استفاده از اینترنت را تصویب کرد تا بهره برداری غیر قانونی و وحشتناک از اینترنت را کنترل کند. این قانون بیشتر متمرکز روی نام ها و علایم بازرگانی است و به شدت با دزدی علایم و نام های بازرگانی مبارزه می کند.

در حقوق اینترنت رابطه کلمات ژنریک یا علایم و نام های بازرگانی بررسی می شود. کلمات زیادی در اینترنت به کار می رود که با زبان سایبرنتیک ساخته اند این یک زبان جدید است برای درک این زبان تعاریف خیلی مهم هستند.

○ کامپیوتر و زندگی خصوصی مردم

در حقوق خصوصی، حقوق شخصیت انسانی یکی از رشته های حقوقی پیشرفته دنیا است این حقوق از یک طرف با زندگی خصوصی مردم سر و کار دارد و از طرف دیگر مقررات حقوق بشر جهانی آن را مورد حمایت قرار می دهد.

۱- زندگی خصوصی اشخاص

به طور کلی مطبوعات، رسانه های گروهی و کامپیوترها مجاز نیستند که زندگی خصوصی اشخاص را افشا کرده و بدون اجازه آنان وارد حریم زندگی خصوصی آنان شده و یا عکس آنها را چاپ کنند. در این مورد دادگاه های کشورهای نظیر فرانسه، انگلستان و آمریکا آراء بسیاری را صادر کرده اند و مطبوعات و رسانه های گروهی را که بدون اجازه صاحبان آنها به انتشار زندگی خصوصی و یا عکس آنها مبادرت ورزیده اند محکوم و جریمه کرده اند.

مطابق مادهٔ یک قانون مسؤلیت مدنی ایران نیز از باب مسؤلیت مدنی و ورود خسارت معنوی می‌توان مطبوعات، رسانه‌های گروهی و یا خطوط کامپیوتری را که به افشاء اسرار و زندگی خصوصی اشخاص بدون اجازهٔ آنها می‌پردازند تحت تعقیب قانونی قرار داد.

در کامپیوتر بویژه خطوط اینترنت به راحتی می‌توان با به دست آوردن سایت‌های ویژه به اسرار زندگی خصوصی اشخاص پی برد، اما افشاء آنان موجب تعقیب قضایی مرتکبین عمل خواهد شد.

۲- در حقوق بشر به طور کلی هر گونه تجاوز به حریم زندگی خصوصی اشخاص ممنوع اعلام شده است. بنابراین چه از طریق کامپیوتر و خطوط اینترنت و یا مطبوعات، افشاء زندگی خصوصی اشخاص دارای مجازات کیفری است و در حقوق بشر به طور کلی منع شده است.

سوء استفاده از اینترنت برای افشاء اسرار تجارتي و اقتصادی زندگی خصوصی اشخاص و انتشار انواع عکس‌ها و فیلم‌های خلاف اخلاق حسنه مطابق قانون ۱۹۹۹ کنگره آمریکا منع شده است.

مطابق مادهٔ یک قانون مسؤلیت مدنی ایران هر کس بدون مجوز قانونی عمداً یا در نتیجه بی‌احتیاطی به جان و یا سلامتی یا مال یا آزادی یا حیثیت یا شهرت تجاری یا به هر حق دیگر که به موجب قانون برای افراد ایجاد گردیده است، لطمه‌ای وارد نماید که موجب ضرر مادی و معنوی گردد مسؤل جبران خسارت ناشی از عمل خود می‌باشد. با توجه به مادهٔ فوق اگر از طریق کامپیوتر و اینترنت علائم تجاری و یا اختراعات و یا آثار هنری، علمی، صنعتی دیگران به سرفرت برود و یا مورد اقتباس قرار بگیرد مرتکب قابل تعقیب قانونی است و باید جبران خسارت کند. همچنین اگر از طریق رایانه و اینترنت به زندگی خصوصی اشخاص لطمه وارد آید و آنها دچار زیان شوند این زیان، زیان معنوی است و وارده کنندهٔ زیان از بابت خسارت معنوی و مسؤلیت مدنی باید جبران خسارت کند.

بنابراین کلیه دستاوردهای علمی، صنعتی، هنری، تجاری و اقتصادی اشخاص نباید مورد سوء استفاده اینترنت و یا رسانه‌های گروهی و یا اختراعات بعدی قرار بگیرد.

امروز کشورهای پیشرفته صنعتی با تصویب قانون به حمایت از حقوق مردم در برابر حقوق اینترنت و امواج و یا ماهواره‌ها می‌پردازند. هر نوع نصب شنود و یا استراق سمع از طریق دستگاه‌های پیشرفته الکترونیک ممنوع است و مرتکب، طبق ماده یک قانون مسؤلیت مدنی قابل تعقیب خواهد بود.

امید است که انسان در سایه پیشرفت‌های جدید از حمایت قانون و فرشته عدالت برخوردار بوده و مردم کشور ما نیز با کوشش فراوان برای اکتساب علوم و فنون جدید از پشتیبانی قوانین و دستگاه‌های قضایی برای حفظ حرمت اسرار و زندگی خصوصی خود برخوردار باشند.

منبع این مقاله سایت WWW.msn.Com در اینترنت است و علاقمندان می‌توانند برای اطلاعات بیشتر به سایت مزبور مراجعه فرمایند.

- معادل فارسی و اصطلاحات حقوقی - فنی که در این مقاله مورد استفاده قرار گرفته

است:

- ۱- شبکه جهانی اطلاع رسانی ..... 1- inter-net
- ۲- حقوق اینترنت - حقوق رایانه‌ای ..... 2- Cyber-law
- ۳- علم ساخت روپات‌های هوشمند ..... 3- Cyber netice
- ۴- فضای رایانه‌ای ..... 4- Cyber-space
- ۵- پویندگان رایانه‌ای ..... 5- Cyber-squatters
- ۶- گواهی حق اختراع ..... 6- Patent
- ۷- علامت بازرگانی ..... 7- Trade-mark
- ۸- قانون اخلاق حسنه عمومی ..... 8- Community Decency Act